

การถ่วงดุลในงานสอบสวนของพนักงานสอบสวน*

CHECKS AND BALANCES IN THE INVESTIGATIVE WORK OF INVESTIGATORS

กชพร ทรัพย์โสม

Kochapon Subsom

บัณฑิต ขวายุธา

Bandit Khawyota

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University NongKhai Campus, Thailand.

E-mail: kochapon.s@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ในการถ่วงดุลงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามหลักนิติธรรมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน 2. ศึกษากระบวนการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนคดีอาญาของตำรวจในระบบกฎหมายต่างประเทศ ทั้งระบบซีกัล ลอร์และระบบคอมมอน ลอร์ 3. ศึกษาแนวทางหรือกระบวนการกฎหมายในประเทศและต่างประเทศ เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียการถ่วงดุลงานสอบสวนคดีอาญาของตำรวจในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ และเอกสารวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า 1. การจัดการโครงสร้างขององค์กรตำรวจและพัฒนางานสอบสวนเป็นแบบอำนาจรวมศูนย์ ทำให้มีโอกาสแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพลและการเมืองได้ การตรวจสอบและลงโทษที่ไม่รุนแรง มีผลต่อการทำผิดของตำรวจ และทำให้ประชาชนไม่ได้รับการคุ้มครองตามหลักนิติธรรม 2. การสอบสวนของไทยมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ ไม่มีการถ่วงดุลที่เพียงพอ จึงเป็นช่องทางการทุจริตของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน 3. เปรียบเทียบการถ่วงดุลงานสอบสวนในประเทศไทยกับประเทศอังกฤษแล้ว พบว่า ประเทศอังกฤษจะมีองค์กรภายนอกที่มาจากการเลือกตั้งมาถ่วงดุลการสอบสวนของตำรวจ ประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการและผู้พิพากษา สอบสวนร่วมกับตำรวจตั้งแต่เกิดเหตุ ประเทศสหรัฐอเมริกา แม้ตำรวจมีอำนาจมากแต่มีพนักงานอัยการทำหน้าที่

* Received: 20 August 2023; Revised: 26 June 2024; Accepted: 27 June 2024

ถ่วงดุลตำรวจอย่างเข้มงวด และประเทศญี่ปุ่นมีการบัญญัติกฎหมายไว้ให้พนักงานอัยการถ่วงดุลอำนาจสอบสวน การถ่วงดุลการสอบสวนอาชญากรรมและเทคโนโลยี เช่น การจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลเพื่อประโยชน์ในทางคดี หรือองค์กรอิสระมาถ่วงดุลการสอบสวนคดีอาญา เพื่อป้องกันการแทรกแซงในกระบวนการยุติธรรม น่าจะเหมาะสมกับสังคมไทย

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, การสอบสวนคดีอาญา, พนักงานสอบสวน, การถ่วงดุล

Abstract

This research article has the following objectives 1) to study concepts and theories in balancing employee investigation according to the rule of law in protecting people's rights and liberties, 2) to study the check and balance process of police criminal investigation in the international legal system, both civil law and common law, and 3) to study approaches or legal processes in the country and abroad, comparing the advantages and disadvantages of counter-balancing police criminal investigation in Thailand. This research is qualitative by studying books, articles, and academic documents both inside and abroad.

The study found that 1) the structure of the police organization and the development of investigation work are centralized. This allows for the possibility of interference from influential people and politics. Mild scrutiny and punishment are effective for police offenses and deprive citizens of the rule of law's protection. 2) Thailand's investigations have comprehensive authorization under the Criminal Procedure Law. There isn't enough counter-balance. Therefore, it is a corrupt channel for police officers to seek personal benefits. 3) Compare the checks and balances of investigation work in Thailand and abroad and find that England will have an outside body elected to counterbalance police investigations, France's prosecutor and judge have the power to investigate together with the police since the incident, United States part although the police are very powerful, prosecutors have a strict counter-balance to the police, and Japan has a law for the prosecutor to balance the investigation power.

Counter-balances in investigations may bring innovation and technology, such as the establishment of an information center for the benefit of litigation or independent organizations to balance criminal investigations to prevent interference in the justice process that should be appropriate for Thai society.

Keywords: criminal justice process, criminal investigation, employee investigation, balance.

บทนำ

การเรียกร้องให้ปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย ให้มีการดูแลอำนาจระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม จากข่าวอาชญากรรมรุนแรง การวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมในเรื่องขั้นตอนการสอบสวน การมุ่งหาหลักฐาน หรือค้นหาความจริง หลายคนยังไม่สามารถพิสูจน์การกระทำ หรือนำผู้ก่อเหตุมาลงโทษได้ การทำหลักฐานเท็จ บิดเบือนข้อมูลทำให้คดีผิดพลาด เป็นเหตุให้ผู้กระทำหลุดรอดจากกฎหมาย เช่น คดีที่ DSI (department of special investigation) เข้าจับกุมสอบสวนมีเรื่องของประโยชน์จากการไม่ทำหน้าที่ตามกฎหมาย เพื่อแลกกับการปล่อยตัวไม่ดำเนินคดี การรีดทรัพย์นักท่องเที่ยงและผู้กระทำผิด การละเลยให้มีการเปิดบัญชีหลังพอกเงิน ยาเสพติด ซึ่งมีการเปิดธุรกิจสีเทามาเป็นเวลานาน เจ้าหน้าที่ไม่ดำเนินคดีเนื่องจากพัวพันเรื่องผลประโยชน์หรือสินบน คดีเว็บพนันออนไลน์ที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องผลประโยชน์ (ไทยโพสต์ออนไลน์, 2565) คดีเหล่านี้ปรากฏภาพไม่โปร่งใสในการทำหน้าที่ของตำรวจด้านหลักฐาน ในงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่มีหน่วยงานภายนอกเข้าไปตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจสอบสวนได้ พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจเข้ามาควบคุมในขั้นตอนทางอาญา โดยเฉพาะคดีพอกเงินและยาเสพติดของนายทุนจีน และการพนันออนไลน์ ที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย มีการเสนอข่าวออกไปสู่ภายนอกทั้งในและนอกประเทศถึงมุมมองการทำงานของตำรวจ จากสถิติการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 – 2564 โดยสรุป

1. คดีที่ศาลยกฟ้องอย่างน้อย 69 คดี เช่น คดีทุ่งศรีเมือง มีการชุมนุมเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2563 ศาลอุทธรณ์ยกฟ้องเนื่องจากโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานยืนยันความผิดของจำเลย คดีชุมนุม 21 ตุลาคม 2563 กิจกรรมรำลึกการถูกยิงเสียชีวิตของเสธฯ แดง เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2563 เป็นต้น

2. คดีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องอย่างน้อย 48 คดี เช่น คดีคาร์ม็อบจังหวัดตาก 15 สิงหาคม 2564 คดีม็อบทะลุแก๊สดินแดง 24 สิงหาคม 2564 เป็นต้น แม้ว่าสถิติดังกล่าวจะเป็นคดีทางการเมือง และการชุมนุมเป็นหลักแต่แสดงถึงการรวบรวมหลักฐานที่ไม่ครบถ้วน ทำให้ไม่อาจลงโทษผู้กระทำผิดได้ และนอกจากนี้ หากพยานโจทก์ไม่พอหรือไม่มีน้ำหนัก หรือต้องห้ามตามกฎหมายศาลจะยกฟ้องโจทก์ ปล่อยจำเลย (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2565)

จากการศึกษาสถิติบัญชีคดีอาญาทั่วประเทศของสำนักงานอัยการสูงสุด รายการบัญชีความอาญาอุทธรณ์ สำนักงานอัยการทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2564 พบว่า คดีอาญาในชั้นอุทธรณ์ 55,277 เรื่อง มีคดีที่พิจารณาเสร็จไป 23,203 เรื่อง (รวมคดีที่เสร็จไปด้วยเหตุอื่น เช่น ถอนฟ้อง หรือยุติคดี) มีคดีที่อัยการชนะจำนวน 17,402 เรื่อง และคดีที่อัยการแพ้ 4,473 เรื่อง ซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนต่อคดีที่อัยการชนะ 25.70 เปอร์เซ็นต์ จะเห็นว่ามีคดีที่อัยการแพ้ถึง 1 ใน 4 ของคดีที่ชนะซึ่งเป็นอัตราที่สูง เมื่อพิจารณาคดีอาญาชั้นฎีกา รวม 12,279 เรื่อง อัยการชนะ 2,001 เรื่อง อัยการแพ้ 736 เรื่อง คิดเป็น 36.8 เปอร์เซ็นต์ (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2565)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมา ผู้เขียนซึ่งปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม ได้ศึกษากระบวนการสอบสวน สถิติและคำพิพากษาศาลดังกล่าว พบว่า สิ่งสำคัญในการสอบสวนคดีอาญา คือ พยานหลักฐานในคดีอาญา เนื่องจากระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหา เริ่มจากงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นหลัก จากสถานการณ์สังคมในปัจจุบันที่มีการแทรกแซงอำนาจสอบสวนและการทำผิดต่อหน้าที่เพื่อช่วยผู้กระทำผิดแลกกับผลประโยชน์ การเลือกปฏิบัติในกระบวนการและขั้นตอนยุติธรรม สร้างความเหลื่อมล้ำในระบบงานยุติธรรม เกิดช่องว่างในการปฏิบัติระหว่างคนจนกับคนรวย ผู้มีอิทธิพล ทำให้กระบวนการยุติธรรมถูกบิดเบือน การศึกษาระบบการสอบสวนและถ่วงดุล พัฒนาระบบการสอบสวน เทคโนโลยี ตลอดจนการบริหารงานบุคคลผู้มีหน้าที่สอบสวน และระบบถ่วงดุลงานสอบสวนของประเทศไทย เปรียบเทียบกับระบบการถ่วงดุลตรวจสอบงานสอบสวนคดีอาญาของต่างประเทศแล้ว นำไปวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมกับระบบการสอบสวนของประเทศไทย ที่สามารถนำไปปรับปรุงการสอบสวน ให้มีการทำงานถูกต้องตามหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชนในเรื่องความเท่าเทียม สิทธิในการคุ้มครองทางกฎหมายจากรัฐ ไม่กระทำการรุนแรงละเมิด ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด มีสิทธิได้รับหลักประกันเพื่อต่อสู้คดี (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

แห่งชาติ, 2550) เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปตามหลักนิติธรรมในการคุ้มครองประชาชนและสังคมให้เป็นปกติ จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนและเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ในการถ่วงดุลงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามหลักนิติธรรม ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่วงดุลอำนาจงานสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนในระบบกฎหมายต่างประเทศ ทั้งระบบกฎหมายแบบซิวิล ลอร์และระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอร์
3. เพื่อศึกษาแนวทางหรือกระบวนการทางกฎหมายในประเทศและต่างประเทศ เปรียบเทียบ ข้อดีและข้อเสียเกี่ยวกับการถ่วงดุลงานสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาค้นคว้าด้านเอกสาร (Research Documentary) เป็นหลัก โดยศึกษาจากหนังสือและตำราทางกฎหมาย วารสารทางกฎหมายทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รายงานการประชุมทางวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ รายงานการวิเคราะห์กฎหมายและระเบียบและข้อบังคับที่บัญญัติเกี่ยวกับการถ่วงดุลงานสอบสวนใน คดีอาญา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การสอบสวนคดีอาญาของตำรวจ และระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ของประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) มีการแยกอำนาจการสอบสวนออกจาก อำนาจการพิจารณาตัดสินเหมือนประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอร์ (Common Law System) เป็นไปตามทฤษฎีการถ่วงดุลอำนาจ โดยศาลจะวางตัวเป็นกลาง ผู้กล่าวหาทำหน้าที่ ค้นหาและนำสืบ ศาลควบคุมการต่อสู้คดีระหว่างผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาตามกติกาคือวิธีพิจารณา เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวน (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2565) เพื่อคุ้มครองสิทธิของ ประชาชน หากการสอบสวนไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม หรือผู้สอบสวนไม่มีคุณธรรม

ไม่ปฏิบัติตามหลักกฎหมาย (สรวิชัย วงษ์สอาด, 2562) ย่อมทำให้การสอบสวนบกพร่อง บิดเบือนข้อมูล ศาลจะยกฟ้องและปล่อยจำเลย โดยการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของตำรวจ มีดังนี้

1. การสอบสวนคดีอาญาของตำรวจ การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเริ่มต้นที่การสอบสวน ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติเรื่องหลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนไว้โดยตรง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วางหลักไว้เพียงว่า ใครเป็นผู้สอบสวน ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2566) การดำเนินการตรวจสอบการทำผิดของตำรวจ การใช้กำลังเกินกว่าเหตุในการจับและการสอบสวน ตำรวจไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เนื่องจากไม่มีเจตนาพิเศษคือเป็นการกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นเสียหาย กรณีกระทำให้อื่นบาดเจ็บ หรือถึงแก่ความตายต้องรับผิดชอบในฐานะบุคคลธรรมดาตามความในประมวลกฎหมายอาญา การกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นไปตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ในประเทศไทยไม่มีการรายงานการจับกุมเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาว่ากระทำเกินกว่าเหตุหรือไม่เหมือนต่างประเทศ แนวปฏิบัติอยู่ในดุลพินิจของผู้บังคับบัญชาพิจารณาว่าตำรวจทำเกินกว่าเหตุหรือไม่ การที่ตำรวจถูกดำเนินคดีอาญา ผู้บังคับบัญชาอาจใช้ดุลพินิจไม่ลงโทษทางวินัย คือไม่ตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยให้ข้าราชการตำรวจรับราชการจนกว่าคดีจะถึงที่สุดก็ได้ ทำให้มีช่องว่างในการดำเนินการทางวินัยของตำรวจ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการกระทำผิด (ณัฐวรรณ สิตวรเวชย์, 2561)

2. การถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นไปโดยองค์กรที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ดังนี้

2.1 องค์กรอัยการ ถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของตำรวจตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 – 147 ด้านการสอบเพิ่มเติม การนำพยานมาให้พนักงานอัยการสอบถาม คำสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวดำเนินการเมื่อมีการสอบสวนและหาหลักฐานทางคดีเสร็จสิ้นแล้ว จึงส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ จึงเป็นช่องว่างหากมีการทำลายหลักฐานหรือบิดเบือนข้อมูล เพื่อช่วยผู้กระทำผิดทางพนักงานอัยการจะไม่ทราบข้อมูล การร่วมสอบสวนพนักงานอัยการอาจมอบอำนาจให้ตำรวจหรือพนักงานอัยการร่วมสอบสวน กรณีที่มีกฎหมายกำหนดหรือกฎหมายพิเศษกำหนดไว้เท่านั้น

2.2 ฝ่ายปกครอง ควบคุมการสอบสวนได้ตามกฎกระทรวง ในความผิด 16 ประเภท ตามกฎกระทรวง กำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครโดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2554 ทำให้นายอำเภอและผู้ว่าราชการ

จังหวัดไม่มีอำนาจเข้าไปสอบสวนคดีอาญาทั่วไปของตำรวจ เว้นแต่เป็นนโยบายหรือข้อสั่งการของกระทรวงมหาดไทย เช่น คดีป่าไม้ คดีที่ประชาชนร้องขอความเป็นธรรม และตำรวจกับฝ่ายปกครองได้ปฏิบัติงานร่วมกันตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 (ศิริภาสมภาร, 2561)

จากข่าวคดีอาชญากรรมหลายเรื่อง พบว่า การสอบสวนไม่ได้กระทำโดยครบถ้วน เช่น คดีหมอศุภระโดดดีก มารดาของนายแพทย์ที่เสียชีวิต ยังติดใจสาเหตุการตายของนายแพทย์ศุภ และใช้เวลาในการทดสอบ และหาหลักฐานอยู่ถึง 11 ปี และมีการฟ้องคดีเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2558 การที่มารดาผู้ตายสงสัยเหตุการณ์ตายและลงทุนสืบคดี ทดลองจ้างผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เพื่อหาหลักฐานทางคดีด้วยตนเอง จึงนำมาสู่การฟ้องและลงโทษผู้กระทำความผิด แสดงให้เห็นถึงการสอบสวนที่บกพร่องด้านข้อมูลเพื่อพิสูจน์ความจริง (วิศรุต สีนพพร, 2565) ควรมีองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกในการตรวจสอบเพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย ปัญหาสังคมที่เพิ่มขึ้นจากขั้นตอนคดีอาญาที่ขาดการถ่วงดุลที่เหมาะสม (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, 2551) ทำให้มีข้าราชการทำผิดเพิ่มขึ้นจากการหาประโยชน์จากคดี ทำให้งานสอบสวนเสียไป เป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง การสอบสวนบิดเบือนเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำด้วยเหตุผลประการต่าง ๆ สร้างหลักฐานเท็จขึ้นมาปกป้องผู้อื่น การซื้อหรือทรมานผู้ต้องหา การที่ตำรวจเป็นผู้ทำผิดเองจากคดีสารวัตรชัว (ไทยโพสต์ออนไลน์, 2565) การมีกฎหมายอาจไม่ใช่ว่าพัฒนางานยุติธรรมเพราะผู้สร้างกฎหมายขึ้นมา อาจใช้กฎหมายในทางผิดเป็นเครื่องมือทำลายฝ่ายตรงข้าม การบังคับใช้จึงควรมีหลัก ซึ่งก็คือ “หลักนิติธรรม” (The Rule OF Law) (กำชัย จงจักรพันธ์, 2565) คำว่า “หลักนิติธรรม หรือนิติรัฐ” เป็นหลักการรากฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย และยังใช้ตีความรัฐธรรมนูญและกฎหมาย มีสถานะเป็น “หลักกฎหมายทั่วไป” (general principle of public law) ที่ศาลใช้แก้ช่องว่างกฎหมายในกรณีไม่มีบทกฎหมายที่จะใช้บังคับในเรื่องนั้น (บรรเจ็ด สิงคะเนติ, 2564) การมีกฎหมาย แต่หากองค์กรหรือบุคคลมีอำนาจในงานสอบสวนคดีอาญาแบบเบ็ดเสร็จปราศจากการถ่วงดุลหรือคานอำนาจจากองค์กรอื่นแล้ว ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิประชาชนเอาไว้ จากสภาพปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมาย แนวทางปฏิบัติขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมผู้ศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเรื่องการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของตำรวจ ดังนี้

1. ปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจสอบสวนแบบเบ็ดเสร็จ ไม่มีการถ่วงดุลเป็นช่องว่างให้มีการใช้อำนาจโดยไม่ชอบเพื่อแลกรับผลประโยชน์

1.1 ประเด็นปัญหาการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษา พบว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของตำรวจ มีดังนี้

1.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ด้านการสอบสวนเพิ่มเติมของอัยการตามมาตรา 140- 147 อำนาจสอบสวนในความผิดนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 20 คดีชั้นสูตรพลิกศพ เป็นต้น

1.1.2 กฎกระทรวงกำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2554 โดยกำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครอง ปลัดอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจควบคุมการสอบสวนในฐานะหัวหน้าพนักงานสอบสวนในความผิด 16 ประเภท ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน บัตรประชาชน กฎหมายว่าด้วยการเรียไร เป็นต้น ส่วนความผิดที่ไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายฝ่ายปกครอง ไม่มีอำนาจควบคุมการสอบสวน

1.1.3 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มีผลให้อัยการตรวจสอบการจับและส่งเอกสารให้อัยการตรวจสอบทันทีเมื่อมีการจับกุมโดยไม่ได้กำหนดฐานความผิดไว้ และไม่ได้กำหนดโทษของการไม่ทำตามกฎหมายฉบับนี้ไว้ (กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2566)

2. ปัญหาด้านการบริหารจัดการในองค์กรที่ไม่มีระบบถ่วงดุลจากหน่วยงานภายนอกที่มีผลต่อการออกกฎหมายด้านสอบสวน การบริหารและสายการบังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน ไม่มีการพัฒนางานถ่วงดุลสอบสวนโดยภาคประชาชนหรือหน่วยงานภายนอก นักวิชาการได้เคยเสนอให้มีการแยกงานสืบสวนกับงานสอบสวนออกจากกัน โดยให้งานสอบสวนเป็นอิสระเช่นเดียวกับหน่วยงานยุติธรรมมีหน้าที่ทำสำนวนเสนอให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องให้งานสอบสวนเป็นอิสระ ไม่ถูกแทรกแซงจากสายงานบังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน (กิติพงศ์ สุนทรวิภาต, 2562) การออกพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565 การบริหารจัดการองค์กรยังเป็นแบบรวมศูนย์เช่นเดิม ที่แทบจะไม่พบการพัฒนาด้านสอบสวนและถ่วงดุล และประชาชนไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าวตามที่คาดหวัง มีการเสนอใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัลแบบ VAR (VDO Assistant Referee) วิธีการนี้หากนำไปใช้กับที่เกิด

เหตุ พยาน และหลักฐานในทุกคดี จะเป็นประโยชน์ในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ และศาลอย่างยิ่ง และได้เสนอแนะว่า “การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบเป้าหมายการค้นหาความจริงบนพื้นฐานการคุ้มครองสิทธิของประชาชน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอบสวนเพื่อหลีกเลี่ยงการเค้นข้อมูลจากพยาน โดยวิธีการที่มีชอบด้วยกฎหมายพยานหลักฐาน” (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2566)

3. มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการถ่วงดุลตรวจสอบการสอบสวน

3.1 ประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในเรื่องของงานสอบสวนคดีอาญา โดยให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนในทุกคดี ตั้งแต่การตรวจสอบการจับกุม และรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ เสนอแนะแนวทางในแก่พนักงานสอบสวนในคดี ซึ่งกรณีดังกล่าวในทางปฏิบัติพนักงานอัยการมีอำนาจใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งข้อดีของการร่วมสอบสวนนี้ ทำให้คดีอาญาของญี่ปุ่นกระทบสิทธิของประชาชนและผิดพลาดลดน้อยลงมาก ซึ่งเป็นไปตามหลักนิติธรรมด้านการบังคับใช้กฎหมาย (อติวัชร สายสอั้ง และ Atiwat Saisaing, 2566)

3.2 ประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการมีอำนาจ สืบสวน สอบสวน รวบรวมหลักฐานต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวมีมูล ควรฟ้องหรือไม่ควรฟ้องต่อศาล โดยพนักงานอัยการจะทำงานเองหรือร่วมกับตำรวจ หรือให้ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการ การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส ผู้ที่ถูกกล่าวหาจะถูกสอบสวนโดยหน่วยงานของรัฐ คือ ตำรวจและพนักงานอัยการ มีการเก็บหลักฐานรวบรวมไว้ในแฟ้มคดี (Dossier) ตั้งแต่เริ่มต้นภายใต้การกลั่นกรองและสั่งคดีจากพนักงานอัยการ หน่วยงานตรวจสอบของสาธารณรัฐฝรั่งเศสส่วนใหญ่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการตุลาการฝ่ายพิจารณาคดีและฝ่ายอัยการตรวจสอบการสอบสวน ประเทศฝรั่งเศสนั้น พนักงานอัยการและผู้พิพากษาจะสอบสวนและรวบรวมหลักฐาน โดยพนักงานอัยการสามารถไปที่เกิดเหตุได้ทันที จึงสามารถเก็บหลักฐานและกำหนดแนวทางได้อย่างรวดเร็ว มีผู้พิพากษาสอบสวนได้ ลักษณะการทำงานต่างฝ่ายต่างร่วมมือ มีลักษณะถ่วงดุลอำนาจกันอยู่ในตัว โดยองค์กรใดองค์กรหนึ่งไม่ได้มีอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (ภาวินี หาญธงชัย, 2563)

3.3 สหราชอาณาจักร ในสหราชอาณาจักรนั้นมีการแยกงานสอบสวนคดีอาญาคลายประเทศไทย แต่จะมีข้อที่ไม่เหมือนกับประเทศไทย คือ หน่วยงานอื่นที่มีอำนาจสอบสวนที่สำคัญที่แตกต่างจากประเทศไทยคือ พนักงานอัยการที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนด้วยซึ่งเรียกว่า Attorney General และ Director of public Prosecutions (DPP) ภารกิจหน้าที่ของ DPP คือ สอบสวนและ

ฟ้องคดีอาญาที่สำคัญ เช่น คดีฆ่าคนตายที่มีความยุ่งยาก (คณิง ภาไชย, 2536) คดีที่กระทบถึงกระบวนการยุติธรรม สำหรับคดีอาญาธรรมดาทั่วไปตำรวจด้านการสอบสวนจะเป็นผู้ฟ้อง สหราชอาณาจักรยังมียุติธรรมในท้องถิ่น มีศูนย์บริการ (Service Center) ขึ้น เพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในระดับภูมิภาคทั้งฝ่ายคดีและงานธุรการ ตลอดจนมีการประสานงานกับตำรวจเพื่อแก้ไขปัญหาในการนำคดีขึ้นสู่ศาล ตำรวจรับผิดชอบงานสอบสวนคดีอาญาเป็นหลัก แต่จะมีหน่วยงานพิเศษ เช่น DPP และคณะกรรมการตำรวจมาตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจสอบสวนโดยบุคคลที่อยู่ในองค์กร DPP และคณะกรรมการตรวจสอบตำรวจนั้น เป็นบุคคลจากภายนอกองค์กรตำรวจ (ภาวินี หาญธงชัย, 2563)

3.4 สหรัฐอเมริกา การสอบสวนของสหรัฐอยู่ในอำนาจตำรวจเป็นหลัก แต่มีการแบ่งอำนาจและการบังคับใช้กฎหมายในหลายระดับ เช่น รัฐบาลกลาง และมลรัฐ บางคดีอาจเป็นความผิดต่อรัฐบาลกลางด้วยก็สามารถลงโทษได้ ตำรวจจึงมีอำนาจสอบสวนเต็มและมีการตรวจสอบโดย หน่วยงานภายในของตำรวจเอง ระบบการถ่วงดุลจะมีพนักงานอัยการคอยให้คำแนะนำเท่านั้น ซึ่งระบบพนักงานอัยการที่มาจากการเมือง เป็นการประกันการใช้อำนาจที่ได้จากประชาชนโดยตรง เมื่อมีการทำผิดหรือไม่ชอบ จะไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน หรือไม่ได้รับการเลือกเข้ามาเป็นพนักงานอัยการอีก (ภาวินี หาญธงชัย, 2563)

อภิปรายผล

ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน ทั้งกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลล์ ลอว์ หรือระบบประมวลกฎหมาย เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศฝรั่งเศส และระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอว์ หรือระบบจารีตประเพณี เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่วงดุลตรวจสอบงานสอบสวน ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการหาหลักฐานในคดีของกระบวนการสอบสวนของไทย พบว่า การถ่วงดุลตรวจสอบงานสอบสวนไม่เพียงพอต่อการประกันและคุ้มครองสิทธิของประชาชนมาจากสาเหตุ ดังนี้

1. จากการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่ให้ทำการสอบสวนอย่างเบ็ดเสร็จ ไม่มีองค์กรภายนอกมาถ่วงดุล ทำให้ไม่มีการถ่วงดุลด้านการตรวจสอบและเก็บหลักฐานตั้งแต่เริ่มคดี ทำให้เป็นช่องทางในการบิดเบือนข้อมูลและหลักฐานและเอื้อต่อการทุจริตและ

เรียกรับผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในรายงานการวิจัยของสุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ เห็นควรให้มีการพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรม โดยนำหน่วยงานภายนอก หรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ในด้านการบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรม (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, 2551)

2. ปัญหาด้านการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นการรวมศูนย์อำนาจสั่งการ ทำให้การทำงานไม่เป็นอิสระ มีการแทรกแซงทางการเมือง และผู้มีอิทธิพล หรือแม้กระทั่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้กระทำผิดเอง เป็นขบวนการอย่างคดีสารวัตรชิว การเรียกรับเงินจากคดีพนันออนไลน์ของตำรวจระดับสูง การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีขั้นตอนในการร่างและตรากฎหมายใช้ระยะเวลานาน การแก้ไขที่น่าสนใจนำไปพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ที่มีการจัดเสวนาและนำเสนอแนวความคิดด้านการใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัล มาแก้ไขปัญหาเรื่องการทำงานและความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่รัฐ (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2566) โดยเสนอให้แก้ไขระเบียบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในดำเนินคดีอาญา อาจนำมาใช้ได้ทั้งในระบบบริหารจัดการทำงาน ตลอดจนการจัดตั้งศูนย์การเก็บข้อมูลกลางงานสอบสวน ที่มีระบบรักษาความปลอดภัยขั้นสูงในการเก็บหลักฐานข้อมูล เพื่อหลีกเลี่ยงการแทรกแซงงานสอบสวนจากผู้มีอิทธิพล และประกันความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในกระบวนการยุติธรรม

3. ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลการสอบสวนของต่างประเทศทั้งระบบกฎหมายแบบซิวิล ลอว์ และระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอว์ พบว่า แต่ละประเทศต่างมีระบบตรวจสอบถ่วงดุล Check and Balances ที่แตกต่างกันตามระบบกฎหมายของประเทศ เช่น ในประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบกฎหมายแบบซิวิล ลอว์ มีประมวลกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนโดยชัดเจน มีการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่จะมีการร่วมกันตรวจสอบและค้นหาหลักฐานร่วมกันระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการอย่างเข้มงวด ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน มีการร่วมกันในระหว่างตำรวจ พนักงานอัยการ ศาลในการสืบสวนสอบสวนเป็นการถ่วงดุลตรวจสอบระหว่างองค์กรอย่างเข้มงวด เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยยุติธรรม ส่วนประเทศอังกฤษมีการตั้งองค์กรมาตรวจสอบการฟ้องคดีของประชาชนและองค์กรของรัฐอย่าง Director of public Prosecutions (DPP) สอบสวนและฟ้องคดีอาญาที่สำคัญ เช่น คดีฆ่าคนตายที่มีความยุ่งยาก คดีที่กระทบถึงกระบวนการยุติธรรม มียุติธรรมในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวนโยบายชาติ โดยมีศูนย์บริการ (Service Center) เพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในระดับภูมิภาค ตลอดจนมีการประสานงานกับตำรวจเพื่อแก้ไขปัญหาใน

การนำดีขึ้นสู่ศาล ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาตำรวจมีอำนาจเต็ม แต่มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่เข้มงวด ระบบพนักงานอัยการมาจากพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งจากประชาชน จากระบบการถ่วงดุลตรวจสอบของต่างประเทศ อาจนำข้อดีของระบบของประเทศต่าง ๆ มาปรับใช้ในการตรวจสอบถ่วงดุลการสอบสวนของประเทศไทย ที่น่าจะกระทบต่อองค์กรหลายองค์กรน้อยที่สุด น่าจะเป็นการนำระบบเทคโนโลยีด้านการควบคุมข้อมูลสอบสวน หรือหน่วยศูนย์กลางเก็บข้อมูลสอบสวนตั้งแต่เริ่มคดีของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้ในการถ่วงดุลการสอบสวนได้ สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งมีการนำเสนอเทคโนโลยีด้านการบันทึกข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2566)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การถ่วงดุลในงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ไม่เพียงพอ ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนี้

1. การสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่มีองค์กรภายนอกตรวจสอบถ่วงดุลด้านการสอบสวน คดีอาญาของพนักงานสอบสวนที่เพียงพอ ก่อให้เกิดปัญหาการสอบสวนที่บิดเบือน การเลือกปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่การจับกุม สอบสวน ไม่ได้เป็นไปอย่างเหมาะสมที่ให้ผู้ถูคดีสิทธิปกป้องตนเองเมื่อสิทธิเสรีภาพถูกระทบ การไม่ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำที่ทำให้ตนเองถูกดำเนินคดีอาญา สิทธิในการต่อสู้คดี มีหลักประกันเสรีภาพจากการถูกควบคุมและจำกัดเสรีภาพจากการบังคับใช้กฎหมาย การกระทำดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องมีความเสมอภาคทางกฎหมาย

2. การสอบสวนของต่างประเทศมีการควบคุมการใช้อำนาจรัฐตามหลักนิติธรรม ซึ่งทั้งระบบกฎหมายแบบซิวิล ลอว์และระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอว์ ต่างมีระบบถ่วงดุลตรวจสอบการสอบสวนจากองค์กรภายนอกหรือประชาชน ส่วนการสอบสวนของประเทศไทยวางหลักเรื่องการใช้อำนาจรัฐ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไว้ คือ “การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือองค์กรอิสระต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” คือ เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นผู้รับมอบอำนาจจากรัฐต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ อันเป็นหลักการที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ

ประชาชน แต่ไม่มีกระบวนการตรวจสอบป้องกันการทุจริตของเจ้าหน้าที่ในระบบยุติธรรมที่เข้มงวดและเพียงพอเหมือนกับต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การถ่วงดุลเรื่องการตรวจสอบการจับกุมของตำรวจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับชญา พ.ศ. 2565 ซึ่งกำหนดให้ตำรวจแจ้งการจับตัวอัยการและส่งเอกสาร ตลอดจนวิดีโอบันทึกภาพและเสียงในการจับตัวอัยการ ไม่ได้กำหนดข้อหาหรือฐานความผิดไว้ ควรมีการศึกษากฎหมายและการเก็บข้อมูลจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวว่าเพียงพอต่อการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนหรือไม่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2565). พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับชญา พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/xYfz>.
- กำชัย จงจักรพันธ์. (2555). หลักนิติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2565 จาก https://k-rc.net/imageupload/21576/_1.pdf.
- กิตติพงศ์ สุนทรวิภาต. (2562). การแย่งงานสอบสวนเพื่อความเป็นเอกภาพของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ใน *การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) สาขาวิชาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คณิง ภาไชย. (2536). *อัยการสูงสุดของศาล 100 ปีแห่งการสถาปนาสถาบันอัยการสูงสุด*. กรุงเทพมหานคร: ฉลองรัตน์.
- ณัฐวรรณ สิตวรเวศย์. (2561). ขอบเขตและสภาพบังคับทางกฎหมายในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังจับกุมความเหมาะสม. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไทยโพสต์ออนไลน์. (2565). ชัดตาวันเครือข่ายเว็บพนัน 'สารวัตรชั่ว' ยึดทรัพย์แล้วกว่า 7 พันล้าน. เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/yNQVh>.

- ภาวินี หาญธงชัย. (2563). เอกภาพการสอบสวนในคดีอาญา:ศึกษาอำนาจการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานฝ่ายปกครอง. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- วิศรุต สีนพพร. (2564). *แม่ขอลู 11 ปี เพื่อความยุติธรรม อธิบายคดีนายแพทย์ตกลาคร. เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.thairath.co.th>*.
- ศิริินภา สมภาร. (2561). ปัญหาอำนาจการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 12(26), 211-228.
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2566). *สถิติ พรก.ฉุกเฉินที่ศาลยกฟ้อง-อัยการสั่งไม่ฟ้อง. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2565 จาก <https://tlhr2014.com/archives/41328>*.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). (2564). *Way Out อำนาจเชิงโครงสร้างในกระบวนการยุติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/thG3Y>*.
- สรวิชัย วงษ์สอาด. (2562). คุณธรรมในทัศนะของเพลโต. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 2(2), 23-38.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2540). *รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/DLfUJ>*.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2564). *สถิติคดี – สำนักงานอัยการสูงสุด. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2565 จาก <http://www3.agogo.th>*.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2551). ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. โครงการเพื่อพัฒนา กระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม*.
- อติวัชร สายสอั้ง และ Atiwat Saisaing (2556). *อำนาจสอบสวนของพนักงานฝ่ายปกครอง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2566 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:100856*.